

Rīga kļūst par arvien atšķirīgāku ekonomiku nekā pārējā Latvija

Avots: Luminor

Rīgas eksportā izteikti dominē intelektuālie pakalpojumi, un to īpatsvars aug. Tam ir divi iemesli – aug šo pakalpojumu daļa valsts kopējā preču un pakalpojumu eksporta portfelī un Rīgas ekonomika arvien vairāk specializējas šajās augstas pievienotās vērtības nozarēs, liecina Luminor reģionu attīstības pētījums. Šī reģiona ekonomika pērn attīstījās straujāk nekā citi reģioni un galvenokārt tieši ekonomiskās struktūras atšķirību dēļ, saka Pēteris Strautiņš, Luminor ekonomists un reģionālās attīstības eksperts.

Tā kā jaunākie reģionu iekšējā kopprodukta (IKP) dati par 2025. gadu būs pieejami tikai 2027. gada beigās, šis pētījums sniedz sākotnējo ieskatu dažādu reģionu, kā arī pašvaldību panākumos.

Rīga audzē savu svaru Latvijas ekonomikā ar intelektuālajiem pakalpojumiem

Lai saprastu, kā mainās Rīgas vieta Latvijas ekonomikā, ir jāsalīdzina preču un pakalpojumu eksporta galvenās kategorijas veidā, kā tas parasti netiek darīts ekonomikas ziņās, jo šie dati tiek publicēti atsevišķi. Vienīgais ziņu avots par pakalpojumu eksportu ir maksājumu bilance, preču eksporta apjomu var uzzināt ārējās tirdzniecības datos, bet precīzāks izziņas avots par tieši mūsu valstī radīto preču eksportu vairākās preču kategorijās ir apstrādes rūpniecības eksporta apgrozījuma datos, jo reeksporta daļa ārējās tirdzniecības datos var būt ļoti liela.

Luminor

Galvenie Latvijas eksporta vaļi ir (1) intelektuālie pakalpojumi; (2) inženierija jeb metālapstrāde, mašīnbūve un elektronika; (3) koksnes izstrādājumi; (4) pārtika – gan pārtikas rūpniecības produkti, gan lauksaimniecības tiešais eksports, kā arī (5) tūrisms un aviācija. Joprojām diezgan nozīmīgs ir preču transports – tagad vairāk autotransporta, mazāk dzelzceļa un ostu pakalpojumi.

Līdz 2021. gadam pārejās kategorijas vēl spēja konkurēt ar intelektuālajiem pakalpojumiem (IP), tajā gadā gan IP, gan koksnes produktu eksports bija ap 2,5 miljardi eiro. Kopš tā brīža IP ir kļuvis par īpašu stāstu – pērn to apjoms pārsniedza 3,85 miljardus eiro, bet pārejās eksporta Lielā Piecinieka summas grupējās ap divu miljardu atzīmi. Pētījumā aptverto IP eksporta uzņēmumu devums strādājošo ienākumos 2025. gadā auga par 7,5 %, kamēr pārējo nozaru vidējais rādītājs bija 6,3 %.

Reģionus raksturo līdzīga izaugsme, bet arvien atšķirīgāka ekonomika
Rīgas reģiona un pārejās Latvijas ekonomika kopš gadsimtu mijas ir augusi līdzīgā tempā. Taču Rīgā tas ir noticis, krasi mainoties ekonomikas struktūrai, bet pārejā Latvijā – tai mainoties ļoti pakāpeniski. Gadsimta sākumā galvaspilsētā vēl dominēja preču ekonomika, pilsētas uzņēmumi pelnīja naudu pārejā pasaulē, galvenokārt ražojot preces un apkalpojot preču tranzītu. 2000. gadā Latvijas IT un sakaru, biznesa un finanšu pakalpojumu eksports bija 171 miljons eiro, bet 2025. gadā jau minētie 3,85 miljardi. Tas ir valsts kopējais rezultāts, bet Rīgas daļa tajā veido vairāk nekā 90 %. Rīgas reģiona rūpniecība šajā laikā ir attīstījusies, bet lēnāk – tās pievienotā vērtība faktiskajās cenās ir augusi 4,2 reizes. Tranzīta ienākumi Latvijā šajā laikā ir samazinājušies pat naudas izteiksmē. Savukārt pārejās Latvijas attīstība balstījās uz preču ekonomiku, tai lielā mērā zaudējot tranzīta ienākumus, kādreiz nozīmīgo pakalpojumu eksporta posteni, kas bija īpaši svarīgs Ventspilij un Daugavpilij.

Var teikt, ka ir Rīga un ir pārejā Latvijas ekonomika, tieši runājot par ekonomikas struktūru, turklāt atšķirība ilgākā laikā ir pieaugusi. Tas nebūt neattiecas uz ienākumu līmeni, šajā ziņā ir nevis divas nošķirtas pasaules,

Luminor

bet plaša pelēko toņu gamma – pārējā Latvijā ir gan pārtikušas, gan nabadzīgas vietas.

Tieši šīs struktūras atšķirības izskaidro krasi atšķirīgu salīdzinošo sniegumu dažādos gados. Pandēmija bija smags trieciens pakalpojumu eksportam, bet pēc sākotnējā izbīļa izrādījās, ka Rīga ir galvenokārt pozitīvs spēks rūpniecībai, tāpēc 2020. - 2021. gadā Rīgas eksporta ekonomikai klājās krietni sliktāk nekā pārējai Latvijai. Taču preču pieprasījuma bums apsīka, turpretim pandēmijas veicinātās dzīvesveida un darba organizācijas

pārmaiņas stimulēja pieprasījumu pēc pakalpojumiem, tāpēc 2022. - 2023. gadā, kā arī 2025. gadā Rīgas eksporta ekonomika bija krietni žiglāka.

Rīgai vajag dzīvojamo vidi, reģioniem – infrastruktūru rūpnīcām

Ejot dziļāk Rīgas reģiona eksporta struktūras niansēs, jāatzīmē arī rūpniecības struktūras atšķirības šeit un pārējā Latvijā. Piemēram, farmaceitiskā rūpniecība Latvijā gandrīz pilnībā ir izvietota galvaspilsētā un Olaines novadā. Tā ilgstoši nav iepriecinājusi ar strauju ražošanas kāpumu, bet potenciāls tur noteikti ir. Elektronikas nozarē galvaspilsētā daudz lielākā mērā notiek produktu attīstība, loģistika un pārdošana, bet pārējā Latvijā ir vairāk montāžas darbu. Rīgas reģiona kokapstrādē plātņu ražošana veido daudz lielāku īpatsvaru, un šajā segmentā tiek maksātas visaugstākās algas.

Rīgas un pārējās Latvijas eksporta atšķirības nosaka arī atšķirīgus politikas pasākumus. Pārējā Latvijā lielākās sekmes eksporta attīstībā panācis darbs jomā, ko kopumā var raksturot kā “pēdējās jūdzes” infrastruktūru. Kopš pievienošanās ES gandrīz pilnībā pārbūvēti galvenie autoceļi, arī daļa reģionālo ceļu. Taču joprojām trūkst vietu, kur uzņēmumi var izvietot ražošanu, kur ir pieejama enerģija, ūdens, kas ir kvalitatīvi savienotas ar autoceļu tīklu. Tieši ieguldījumi vietējā infrastruktūrā apvienojumā ar rūpnīcu būvei piemērotu vietu pieejamību ļoti lielā mērā radījuši Liepājas rūpniecības panākumu stāstu. Taču ir vietas Latvijā, kur ar to nepietiek, tur ražošana attīstās, kad ar pašvaldību, valsts un ES atbalstu uzbūvē ražošanas telpas. Nepieciešamo atbalsta intensitāti nosaka katras vietas pievilcība, pirmkārt,

Luminor

darbaspēka pieejamība – skaits un pieejamo kvalifikāciju daudzveidība, arī atrašanās vieta Latvijā.

Savukārt galvaspilsētā un tās tuvākajā apkārtnē prioritāte ir pasākumi, kas vairo vietas pievilcību pakalpojumu eksporta uzņēmumiem un to darbiniekiem, arī šādiem ieguldījumiem ir jāvelta ne tikai pilsētas vai reģiona, bet arī uzņēmumu attīstības finansējums. Te var minēt dzīves vides estētiku, izglītības un atpūtas iespējas, arī dažādu galvaspilsētas reģiona vietu savienojamību dažādiem transporta veidiem, tai skaitā velosipēdiem. Arī rūpniecība ir daļa no šī reģiona attīstības stāsta, bet šeit ir pietiekami liela privātā sektora interese ieguldīt ražošanas un noliktavu telpās, valsts atbalsts šajā gadījumā drīzāk radītu konkurences kropļošanas risku.